

4. Jethnokol'turnye i mezkhkonal'nnye otnosheniya v Krymu: sb. nauchn. trudov / Red.–sostavitel' V. G. Tur. – Seriya «Mezhkult'urnyj dialog: istoriya i sovremennost'» / Krymskoe otdelenie Instituta vostokovedeniya im. A. E. Krymskogo NAN Ukrainy. – Simferopol': Antikva, 2012. – 240 s.

5. Rosijs'ka okupacija i deokupacija Ukrai'ny: istoriya, suchasni zagrozy ta vyklyky s'ogodennja: Materialy Vseukr. nauk.–prakt. konf., Kyi'v, 2016. – K.: «MP Lesja», 2016. – 352 s.; Informacijnyj vymir gibrydnoi' vijny: dosvid Ukrai'ny: Materialy Mizhnar. nauk.–prakt. konf., Kyi'v, 2017. – K.: NUOU, 2017. – 132 s.

6. Donbas i Krym: cina povernennja / Za zag. red. V. Gorbulina. – K.: NISD, 2015. – 474 s.

7. Agresija Rosii' proty Ukrai'ny: istorychni peredumovy ta suchasni vyklyky: monografija / P. P. Gaj–Nyzhnyk ta in. – K.: «MP Lesja», 2016. – 586 s.

8. Muzei Kryma: putevoditel' / V. N. Barbuh, V. G. Shavshin, S. V. Mehanikov i dr. – Simferopol': Tavrija, 1988. – 144 s.

9. Istorija Krymu v zapytannjah i vidpovidjah / Vidp. red. V. Smolij. – K.: Naukova dumka, 2015. – 526 s.

10. Goncharova O. M. Krym kak Vizantija (vtoraja polovina 18 veka) / O. M. Goncharova // Krymskij tekst v russkoj kul'ture: Mater. Mezhdunar. nauch. konf. Sankt–Peterburg, 4–6 sentjabrja 2006 g. – SPb., 2008. – S.7.

11. Romashina N. Sevastopol' – gorod russkoj slavy / N. Romashina // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2008. – 9 aprelja. – №14 (230) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vpk-news.ru/issues/230>.

12. Arhiv Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. – F.1. – Op.22. – Spr.21.

13. Golybard Je. Zlochynna ruka Moskvy v Ukrai'ni. Fragment suchasnoho litopysu (1994 – pochatok 2015 rr.). Fakty, osoby. Kommentari / Je. Golybard. – K.: Ukrai'ns'kyj priorytet, 2015. – 456 s.

14. Vlad V. Raznye sud'by, ili mnimaja ukrainizacija i naglaja rusifikacija / V. Vlad // Golos Kryma. – 1999. – 30 iulja. – S.3.

15. Kuznecov A. V storone ostavat'sja nel'zja / A. Kuznecov // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2009. – 4 nojabrja. – №43 (309) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vpk-news.ru/print/articles/5977>.

16. Kremlev S. Novoe vossoedinenie Ukrainy s Rossiej / S. Kremlev // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2008. – 5 marta. – №9 (225) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vpk-news.ru/print/articles/3622>.

17. Franko I. Zibrannja tvoriv: U 50–ty tt. – T.27. – K.: Naukova dumka, 1979.

18. Cherepahin V. Po kosovskomu scenariju / V. Cherepahin // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2006. – 22 marta. – №11 (127) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vpk-news.ru/print/articles/19670>.

19. Sokolov V. Kyi'v rozpochav «holodnu vijnu» / V. Sokolov // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2005. – 6 aprelja. – №12 (79) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vpk-news.ru/print/articles/438>.

20. Falichev O. Sevastopol'skij marsh prodolzhaetsja / O. Falichev // Voенно–promyshlennyj kur'er. – 2007. – 3 oktjabrja. – №38 (204) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vpk-news.ru/print/articles/2695>.

Turansky N. O., adjunct regular, Lviv National military Academy named after hetman Sagaydachny (Ukraine, Lviv), turanskijmikola@ukr.net

Cultural expansion of Russia in the Autonomous Republic of Crime in the end of XX – beginning XXI

The basis of the hybrid war information and psychological operations are largely based on the cultural self-identification of a person. Russia's large-scale cultural expansion has become an integral part of the preparations for the annexation of the Crimean peninsula, when under the slogans of preserving cultural traditions and supporting compatriots the Russian government pursued a purposeful policy of forming an anti-Ukrainian ideological position. In the context of the security of the state, the formation of the national culture of society, its identity in the conditions of continuous external information flows becomes of particular importance.

Keywords: cultural heritage, traditions, self-identification, manipulative influence, «Russian world».

УДК 004.77:[004.65–021.23:02(091)]

Шуляк С. О.,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи, декан факультету менеджменту і бізнесу, Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» (Україна, Миколаїв), shulylak@ukr.net

Роль бібліотек у подоланні ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕРІВНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Аналізується інформаційна нерівність як теоретична та практична проблема, розглядається її сутність, види, причини появи та шляхи подолання в контексті історичного аналізу. Зокрема, звертається увага на роль бібліотек у вирішенні проблеми інформаційної нерівності як центрів соціальної комунікації, що мають потужний потенціал для консолідації суспільства, його спрямування на інтеграцію України в європейське співтовариство для підвищення якості життя, рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання. Впровадження електронних інформаційних технологій у сучасну бібліотечну діяльність та активне включення бібліотек у мережу сучасних соціальних інформаційних комунікацій дозволяє бібліотекам стати ефективним суспільним інструментом забезпечення необхідними інформаційними ресурсами всіх категорій вітчизняних користувачів.

Ключові слова: інформаційна нерівність, види інформаційної нерівності, подолання інформаційної нерівності, інформаційно–комунікаційні технології, бібліотека.

Інформаційно–комунікаційні технології (далі – ІКТ) мають величезний перетворювальний вплив на всі сфери сучасного суспільства як у межах національних кордонів, так і у світі в цілому. Глобальність процесів, що відбуваються, неминуче підвищує інтерес до теоретичного осмислення особливостей інформаційного суспільства. У розвинених країнах сфера ІКТ виступає запорукою соціального, економічного і політичного благополуччя. Починаючи з 90–х років ХХ ст. розвиток інформаційного суспільства є пріоритетним напрямом державної політики в провідних країнах світу, але наслідком розвитку ІКТ стали не тільки переваги, але й проблеми, навіть, в розвинених країнах Заходу. Одним з таких наслідків є проблема інформаційної (цифрової) нерівності, яка є особливо актуальною для України.

Проблемі інформаційної нерівності присвячені праці таких українських дослідників як О. В. Аніщенко, Л. М. Гордієнко, О. І. Горошко, Д. В. Дубов, С. В. Дубова, О. Л. Єршова, В. О. Колмакова, О. О. Лобовікова, О. Г. Радзівська, Н. Ф. Ржевська, А. О. Сіленко, О. М. Титаренко, але зроблений в них аналіз стосування головним чином, соціально–політичних аспектів проблеми, інформаційна нерівність як комплексна гуманітарна проблема окремо не розглядалася.

Мета статті – дати ґрунтовний аналіз сутності поняття «інформаційна нерівність», її видів, причин появи та шляхів подолання; визначити роль бібліотек як соціально–комунікаційних структур, що мають на меті вирішити означену проблему.

Результати дослідження. Вперше термін «цифрова нерівність» (англ. «digital divide») прозвучав в липні 1995 р. в звіті про проведення Державною адміністрацією телекомунікацій та інформації США дослідження «Провалюючись в мережу: огляд сільських районів» [19]. У доповіді було вказано на істотні відмінності в доступі до нових ІКТ і мережі Інтернет серед людей з різним доходом, рівнем освіти, расовою приналежністю та ін. Було зафіксовано, що в сільській місцевості

нові ІКТ використовуються рідше, ніж в містах; середньостатистичний користувач – це білий чоловік з вищою освітою і доходом вище за середній; жінки, а також люди іншої расової приналежності мають менше можливостей для використання цих технологій. Великий інтерес серед американців викликала стаття А. Пауела «Падаючи в прірву» [20], у якій автор досить детально виклав сутність проблеми інформаційної нерівності. В щорічній доповіді про економічний розвиток Програми розвитку ООН (1997 р.) термін «цифрова нерівність», розглядався як різниця між «інформаційною бідністю» і «інформаційним багатством». Цей документ висвітлював практично всі відомі на той час глобальні загальнолюдські проблеми й окреслив напрями подальшого розвитку. Проблема цифрової нерівності одержала великий резонанс у світовому контексті. Висловлювалися полярні точки зору: від визнання цієї проблеми, як однієї з глобальних загроз для держав і суспільств в інформаційну епоху до визначення її як надуманої, що сприяє подальшому збагаченню комп'ютерних і телекомунікаційних корпорацій. Згодом дискусії перейшли в площину розробки практичних рекомендацій з подолання цифрової нерівності як у міжнародному масштабі, так і в межах окремих держав. Із появою нових технологій використання терміну поступово поширилося і на позначення нерівності між різними верствами населення, що виникає через нездатність малозабезпечених громадян використовувати переваги інформаційних технологій, Інтернету, дистанційної освіти тощо. У глобальному контексті термін «цифрова нерівність» став активно вживатися щодо аналізу нерівності між країнами у сфері нових технологічних розробок.

На міжнародному рівні питання інформаційної нерівності (цифрового розриву) було порушено в Окінавській Хартії глобального інформаційного суспільства від 22 липня 2000 р. Цифрова нерівність має технологічну природу та характеризує різну здатність країн забезпечити як у національному масштабі, так і для окремих груп населення доступ до сучасної інформаційної інфраструктури (телефонний зв'язок, Інтернет, бази даних) з метою її ефективного використання в практичній діяльності. У Хартії чітко визначено основні цілі, які ставить перед собою людство для побудови глобального інформаційного суспільства. Зокрема, підкреслено, що одним з найважливіших чинників, які впливають на формування суспільства XXI ст. є саме ІКТ, оскільки їхній революційний вплив стосується способу життя людей, їхньої освіти і роботи, а також системи зв'язків між державою та громадянським суспільством. ІКТ швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Нові технології визначають зміст соціальної трансформації, що полягає у нових можливостях людини і суспільства використовувати знання та ідеї. Інформаційне суспільство дає змогу людям ширше використовувати свій потенціал та реалізовувати свої прагнення. Для цього потрібно, щоб ІКТ служили досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного розвитку, підвищенню суспільного благополуччя, стимулюванню соціальної злагоди та повної реалізації їх потенціалу в галузі укріплення демократії, та відповідального управління, прав людини,

розвитку культурної багатоманітності та укріплення міжнародного миру і стабільності. Досягнення цих цілей та вирішення проблем, що виникають, потребуватиме розробки ефективних національних та міжнародних стратегій [10].

10–12 грудня 2003 р. під егідою Генеральної Асамблеї ООН і патронатом Генерального секретаря ООН Кофі Аннана, за сприяння Міжнародного телекомунікаційного союзу в Женеві відбувся Перший Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства (офіційно було зареєстровано 13 тисяч учасників зі 130 країн). Метою цієї першої в історії інформаційного суспільства події вищого рівня було прийняття державами-членами ООН двох стратегічних документів: Декларації принципів, яка містить фундаментальні положення розбудови інформаційного суспільства та Плану дій, що містить обмежені часовими рамками цілі, досягнення котрих сприятиме перетворенню на реальність концепції відкритого для всіх і справедливого інформаційного суспільства [18].

У Туніській програмі для інформаційного суспільства, прийнятій на Другому Всесвітньому саміті в Тунісі в 2005 р., були викладені проблеми залучення інвестицій до галузі ІКТ в країнах, що розвиваються, а також відзначалася необхідність участі багатосторонніх інститутів у вирішенні питань фінансування цієї сфери. Для організації і активізації цієї роботи було вирішено створити Глобальний фонд цифрової солідарності, головним завданням якого стало б вирішення проблеми «цифрової нерівності» за рахунок добровільних пожертвувань донорів у розмірі 1% від контракту, підписаного постачальниками ІКТ послуг за використання бренду «цифрова солідарність». Більше половини коштів Фонду повинна виділятися на допомогу розвитку інформаційного суспільства в менш розвинених країнах [17].

В українській мові сьогодні не існує єдиного визначення поняття «digital divide», тому використовуються такі синоніми як: «інформаційна нерівність», «цифровий бар'єр», «цифрова нерівність», «цифровий поділ», «цифровий розрив», «цифрова прірва», «інформаційна прірва». Зараз «digital divide» є терміном, який має відтінок соціально-політичного характеру. Пропонуємо дотримуватися використання терміну – «інформаційна нерівність», хоча це і не є дослівний переклад терміну «digital divide», але він більш точно відображає соціальну сутність проблеми нерівномірного доступу до сучасних ІКТ, тоді як переклад цього терміну як «цифрова нерівність» краще характеризує технічно-технологічний аспект даного явища. На думку дослідниці О. О. Лобовікової, цифрова нерівність має технологічну природу та характеризує різну здатність країн забезпечити як у національному масштабі, так і для окремих груп населення доступ до сучасної інформаційної інфраструктури (телефонний зв'язок, Інтернет, бази даних, бази знань та ін.) з метою її ефективного використання в практичній діяльності [9, с. 13].

Інформаційна нерівність – це передусім соціально-економічний феномен, що є наслідком різниці в рівні доходу, грамотності і освіти, розвитку певних навичок, відмінності у сфері бізнесу, культури, законодавства. Інформаційна нерівність як складне соціально-економічне явище має різні види:

Регіональна або територіальна нерівність. Даний вид виражається в поділі світу на регіони, в яких інформаційні технології доступні більшості населення і, в яких – ні. Межі інформаційно багатих і інформаційно бідних регіонів практично співпадають з межами індустріально розвинених регіонів (Північна Америка, Західна Європа, розвинені країни Південно–Східної Азії) і країн «Третього світу» (Африка, Азія, Південна Америка). Іншим проявом регіональної нерівності є різний рівень інформатизації окремих регіонів усередині країни, поділ їх на «інформаційно багаті» – індустріальні регіони та «інформаційно бідні» – сільські, малонаселені або віддалені території [15].

Соціальна нерівність має прояв в одночасній наявності в суспільстві соціальних груп, які активно використовують інформаційні технології, і груп, які не можуть собі цього дозволити унаслідок низького доходу, браку освіти і культури, відсутності необхідних навичок, обмежених фізичних можливостей, а також похилого віку. Так, в країнах ЄС «серед школярів і студентів у віці від 16 до 24 років Інтернетом користуються більше 85%, а серед людей від 55 до 74 років – усього 13%, повідомляє статистична служба Європейського союзу (Eurostat) [18].

Гендерна нерівність. Нерівний доступ до високих технологій чоловіків та жінок спричиняє інформаційну нерівність між цими соціальними групами, наслідком якої є гендерна нерівність. Науковець О. І. Горошко зазначає, «в Україні розвитку локальної проблемної ситуації в царині гендерного цифрового розриву «розгортається» до гіршого західного сценарію, що проявляється в чіткому домінуванні чоловіків у користуванні ІКТ, у формуванні політики в сфері інформації й комунікації, у посиленні сексистської експлуатації жіночності за допомогою ІКТ, у швидкому зростанні активності жіночого суспільного руху з метою протидії та посилення впливу на процеси динамічного розвитку інформаційного суспільства» [4, с. 5].

Вікова нерівність. Основну перепону становлять твердження, що робота в Інтернет–мережі є справою молодого покоління, бо опанувати комп'ютерну грамотність старшому поколінню важко.

На сьогодні основною причиною інформаційної нерівності в світі є «людський фактор» тобто цінова доступність послуг широкосмугового зв'язку і відсутність навичок роботи з інформаційними технологіями. Саме це стає причиною «цифрової ізоляції» мільйонів людей. Про це йдеться у звіті «Новий погляд на проблему цифрової нерівності» («Redefining the Digital Divide») британської аналітичної компанії Economist Intelligence Unit (EIU) [1].

Серед інших причин інформаційної нерівності виділяють наступні: нерівноцінність використання можливостей ІКТ та їх нерівноцінний розподіл; неоднаковий доступ до знань у сфері ІКТ на рівні країн, регіонів та груп населення; недоступність ІКТ для певних етнічних груп в силу традицій; формування «е–номенклатури»; непорівнянність доходів населення та вартості телекомунікаційних послуг; дисбаланс інвестицій у сферу ІКТ; розбіжність у перевагах для різних прошарків населення, спрямованих на стимулювання використання ІКТ; технічні проблеми щодо забезпечення повного спектра послуг у країні або регіоні; брак гнучкого законодавства у сфері ІКТ

та податкових пільг у певних країнах та регіонах [14, с. 109].

Як основні шляхи подолання інформаційної нерівності в сучасному суспільстві варто виділити такі напрями: державне фінансування програм щодо створення якісних телекомунікаційних мереж; збільшення кількості місць доступу до інформаційних ресурсів; забезпечення соціально незахищених категорій людей безкоштовними умовами доступу до сучасних ІКТ; створення загальнодоступних місць навчання інформаційної грамотності.

В цих умовах провідну роль в подоланні інформаційної нерівності можуть відіграти бібліотеки як центри соціальної комунікації. Бібліотеки мають потужний потенціал для консолідації суспільства, спрямування його на інтеграцію України у європейське співтовариство для підвищення якості життя, рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання [11].

Роль бібліотек в подоланні інформаційної нерівності обумовлюється такими факторами як:

- бібліотеки – найбільш розгалужена мережа публічних закладів в Україні. На сьогодні бібліотечна мережа нараховує близько 40 тис. бібліотек державної та комунальної власності, відомчого підпорядкування [11];

- впровадження електронних інформаційних технологій у сучасну бібліотечну діяльність, активне включення бібліотек у мережу сучасних соціальних інформаційних комунікацій, дозволяє бібліотекам стати ефективним суспільним інструментом задоволення необхідними інформаційними ресурсами всіх категорій вітчизняних користувачів;

- вироблення стратегічних підходів, налагодження ефективного процесу відбору в інтересах вітчизняного користувача якісної інформації із інформаційних масивів глобального інформаційного простору, комплектування ними наявної системи інформаційних баз і підготовка для ефективного використання українськими користувачами;

- об'єднання українських інформаційних ресурсів у загальнонаціональну інформаційну корпоративну систему відповідно до вимог Державної цільової національно–культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека–XXI» [6];

- сучасні програми підготовки бібліотечних фахівців надають бібліотекарям вміння працювати з інформацією, підготовлений бібліотекар виконує роль інформаційного менеджера, інформаційного аналітика та інформаційного гіда для членів своєї громади.

Отже, сучасні бібліотеки готові взяти на себе роль інфраструктури для поліпшення публічного доступу до інформації. Останнім часом в Україні цей напрям активно розробляється на державному рівні. Так, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року було схвалено Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [12], що базується на принципах створення єдиного всеукраїнського інформаційного простору та інтеграції у світовий інформаційний простір.

Наявний досвід свідчить, що впровадження електронних інформаційних технологій у бібліотечну сферу стає переконливим аргументом на користь бібліотек у дискусії про їх значення у вирішенні

проблеми інформаційної нерівності в умовах розвитку інформаційних послуг. Впровадження новітніх інформаційних технологій в бібліотечну практику дозволяє сучасним бібліотекам України забезпечити об'єктивно зростаючі потреби суспільства в інформації, а також стати інформаційною основою національної економіки, державного управління, процесів демократизації суспільства.

Висновки. Таким чином, Україна, відчуваючи тенденції зародження світового глобального інформаційного суспільства, визнала на рівні офіційних документів актуальність та важливість переходу до інформатизації суспільства як невідворотного процесу, який вже стосується не окремо взятої держави чи кількох держав, а є основою глобальних цивілізаційних процесів. Інформаційна нерівність загрожує як іміджу держави на міжнародному рівні, так і власне в країні створює загрозу для хронічного відставання не тільки від Заходу, але й від держав Східної Європи. Тому, бібліотеки мають стати тією перехідною ланкою, що забезпечить трансформацію з розвиненого інформаційного суспільства в нове суспільство, засноване на знаннях.

Список використаних джерел

1. Андреассон К. Аналитический отчет ЕIU: новый взгляд на проблему «цифрового неравенства» [Электронный ресурс] / Ким Андреассон. – Режим доступа: <http://itnews.com.ua/news/70305-analiticheskij-problemu> (дата просмотра 25.11.2017).
2. Аніщенко О. В. Інформаційна нерівність у сучасному суспільстві [Електронний ресурс] / О. В. Аніщенко. – Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/sekziya1/Anishchenko.pdf (дата перегляду 20.01.2018).
3. Городенко Л. М. Цифрова та інформаційна нерівність у мережеві комунікації [Текст] / Л. М. Городенко // Інформаційне суспільство. – 2012. – Вип. 16 (липень–грудень). – С. 56–59.
4. Горошко О. І. Цифрова нерівність: гендерний аналіз (локальна та глобальна перспективи) / Олена Ігорівна Горошко // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. – Харків, 2008. – Т. XI. – №2. – С. 3–7.
5. Дубов Д. В. Основи електронного урядування [Текст]: навч. пос. / Д. В. Дубов, С. В. Дубова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 176 с.
6. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства [Текст]: Монографія / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2011. – 235 с.
7. Єршова О. Л. Чинники подолання «цифрової нерівності»: світовий досвід та можливості для України [Електронний ресурс] / О. Л. Єршова. – Режим доступу: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1957/1/СТАТТЯ_ЦР_ЄРШОВА.pdf (дата перегляду 19.12.2017).
8. Колмакова В. О. Інформаційна нерівність в умовах глобалізації [Текст] / В. О. Колмакова // Інформаційне суспільство. Інформаційна культура. Інформаційна безпека: тези доповідей науково-практичного семінару, 20 жовтня 2015 р. – Умань, 2015. – С. 33–36.
9. Лобовікова О. О. Інформаційна нерівність як соціологічна проблема [Текст]: Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / О. О. Лобовікова; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2007. – 22 с.
10. Окинавская Хартия глобального информационного общества (Окинава, 22 июля 2000 года) [Электронный ресурс] / Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата перегляду 28.12.2017).
11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 12 січня 2015 р. №5/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата перегляду 05.12.2017).
12. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення

сталого розвитку України» [Електронний ресурс] / Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №219 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p> (дата перегляду 30.11.2017).

13. Радзівська О. Г. Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: забезпечення дитини в сучасному інформаційному просторі [Текст] / О. Г. Радзівська // Інформація і право. – 2017. – №1 (20). – С. 92–103.

14. Ржевська Н. Ф. Стратегічні прогнози щодо подолання інформаційної нерівності в умовах глобалізації / Н. Ф. Ржевська // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Сер.: Економіка, право, політологія, туризм: 36. наук. ст. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 104–110.

15. Сіленко А. Цифрова нерівність як глобальна соціально-політична проблема [Електронний ресурс] / А. Сіленко // Політичний менеджмент. – 2006. – №3. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=58&c=1238> (дата перегляду 20.01.2018).

16. Титаренко О. М. Роль держави у подоланні «цифрової нерівності»: міжнародний досвід для України [Електронний ресурс] / О. М. Титаренко. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02\(8\)/12tommdm.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02(8)/12tommdm.pdf) (дата перегляду 20.01.2018).

17. Туніська програма для інформаційного суспільства (Туніс, 18 листопада 2005 року) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. – Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4207&language=uk> (дата перегляду 27.12.2017).

18. Цифровое неравенство [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uucy.ru/statistics/195> (дата просмотра 26.12.2017).

19. National Telecommunications and Information Administration – Fact Sheet: Racial Divide Continues to Grow: Falling through the Net: Defining the Digital Divide, 1999. – July. – Режим доступу: <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/digital/divide/factsheets/racial-divide.htm> (дата перегляду 28.11.2017).

20. Powell A. Falling for the Gap / A. Powell // Reason. – No. 11. – Nov. 1999. – Режим доступу: <http://reason.com/9911/fe.ap.falling.html> (дата перегляду 28.11.2017).

References

1. Andreasson K. Analiticheskij otchet EIU: novyj vzgljad na problemu «cifrovogo neravenstva» [Elektronnyj resurs] / Kim Andreasson. – Rezhim dostupa: <http://itnews.com.ua/news/70305-analiticheskij-problemu> (data prosmotra 25.11.2017).
2. Anishhenko O. V. Informacijna nerivnist' u suchasnomu suspil'stvi [Elektronnyj resurs] / O. V. Anishhenko. – Rezhym dostupu: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/sekziya1/Anishchenko.pdf (data peregljadu 20.01.2018).
3. Gorodenko L. M. Cyfrova ta informacijna nerivnist' u merezhevij komunikacij [Tekst] / L. M. Gorodenko // Informacijne suspil'stvo. – 2012. – Vyp. 16 (lypen'–gruden'). – S. 56–59.
4. Goroshko O. I. Cyfrova nerivnist': gendernyj analiz (lokal'na ta global'na perspektivy) / Olena Igorivna Goroshko // Visnyk Mizhnarodnogo Slov'janskogo universytetu. – Harkiv, 2008. – T. XI. – №2. – S. 3–7.
5. Dubov D. V. Osnovy elektronnoho urjaduvannja [Tekst]: navch. pos. / D. V. Dubov, S. V. Dubova. – K.: Centr navchal'noi' literatury, 2006. – 176 s.
6. Elektronni informacijni resursy bibliotek u pidnesenni intelektual'nogo i duhovnogo potencialu ukrai'ns'kogo suspil'stva [Tekst]: Monografija / [O. S. Onyshhenko, L. A. Dubrovina, V. M. Gorovij ta in.]; NAN Ukrai'ny, Nac. b-ka Ukrai'ny im. V. I. Vernad's'kogo. – K.: NBUV, 2011. – 235 s.
7. Jershova O. L. Chynnyky podolannja «cyfrovoi' nerivnosti»: svitovij dosvid ta mozhlyvosti dlja Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / O. L. Jershova. – Rezhym dostupu: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1957/1/STATTA_CR_JerShOVA.pdf (data peregljadu 19.12.2017).
8. Kolmakova V. O. Informacijna nerivnist' v umovah globalizacij [Tekst] / V. O. Kolmakova // Informacijne suspil'stvo. Informacijna kul'tura. Informacijna bezpeka: tezy dopovidej naukovopraktychnogo seminaru, 20 zhovtnja 2015 r. – Uman', 2015. – S. 33–36.
9. Lobovikova O. O. Informacijna nerivnist' jak sociologichna problema [Tekst]: Avtoref. dys... kand. sociol. nauk: 22.00.04 / O. O. Lobovikova; Avtoref. dys... kand. sociol. nauk: 22.00.04 /

O. O. Lobovikova; Harkiv's'kyj nacional'nyj un–t im. V. N. Karazina. – H., 2007. – 22 s.

10. Okinavskaja Hartija global'nogo informacionnogo obshhestva (Okinava, 22 ijulja 2000 goda) [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj sajt Verhovnoi' rady Ukrai'ny. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (data peregljadu 28.12.2017).

11. Pro Strategiju stalogo rozvytku «Ukrai'na – 2020» [Elektronnyj resurs] / Ukaz Prezidenta Ukrai'ny vid 12 sichnja 2015 r. №5/2015. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (data peregljadu 05.12.2017).

12. Pro shvalennja Strategii' rozvytku bibliotечноi' spravy na period do 2025 roku «Jakisni zminy bibliotek dlja zabezpechennja stalogo rozvytku Ukrai'ny» [Elektronnyj resurs] / Rozporjadzhennjam Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 23 bereznja 2016 r. №219 – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219–2016–r> (data peregljadu 30.11.2017).

13. Radzjjevs'ka O. G. Informacijna gramotnist' ta cyfrova nerivnist': ubezpechennja dytyny v suchasnomu informacijnomu prostori [Tekst] / O. G. Radzjjevs'ka // Informacija i pravo. – 2017. – №1 (20). – S.92–103.

14. Rzhjevs'ka N. F. Strategichni prognozy shhodo podolannja informacijnoi' nerivnosti v umovah globalizacii' / N. F. Rzhjevs'ka // Naukovyj visnyk Instytutu mizhnarodnyh vidnosyn NAU. Ser.: Ekonomika, pravo, politologija, turyzm: Zb. nauk. st. – K., 2010. – Vyp.2. – S.104–110.

15. Silenko A. Cyfrova nerivnist' jak global'na social'no–politychna problema [Elektronnyj resurs] / A. Silenko // Politychnyj menedzhment. – 2006. – №3. – Rezhym dostupu: <http://www.politik.org.ua/vidmagcontent.php3?m=1&n=58&c=1238> (data peregljadu 20.01.2018).

16. Tytarenko O. M. Rol' derzhavy u podolanni «cyfrovoi' nerivnosti»: mizhnarodnyj dosvid dlja Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / O. M. Tytarenko. – Rezhym dostupu: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012–02\(8\)/12tommdu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012–02(8)/12tommdu.pdf) (data peregljadu 20.01.2018).

17. Tunis'ka programa dlja informacijnogo suspil'stva (Tunis, 18 lystopada 2005 roku) [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj veb–sajt Nacional'noi' komisii', shho zdijisnjuje derzhavne reguljuvannja u sferi zv'jazku ta informatyzacii'. – Rezhym dostupu: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4207&language=uk> (data peregljadu 27.12.2017).

18. Cifrovoe neravenstvo [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uueyc.ru/statistics/195> (data prosmotra 26.12.2017).

19. National Telecommunications and Information Administration – Fact Sheet: Racial Divide Continues to Grow: Falling through the Net: Defining the Digital Divide, 1999. – July. – Rezhym dostupu: <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/digital/divide/factsheets/racial-divide.htm> (data peregljadu 28.11.2017).

20. Powell A. Falling for the Gap / A. Powell // Reason. – No.11. – Nov. 1999. – Rezhym dostupu: <http://reason.com/9911/fe.ap.falling.html> (data peregljadu 28.11.2017).

Shuliak S. O., Candidate of Pedagogical Science, Professor of the Department of Information, Library and Archival Affairs, Dean of the Faculty of Management and Business of Separated Subdivision, «Mykolaiv branch of Kyiv National University of Culture and Arts» (Ukraine, Mykolaiv), shulylak@ukr.net

The role of the library in overcoming the informational inequality: historical aspect

The article deals with informational inequality as a theoretical and practical problem: its essence, types, sources of the problem and ways of its overcoming are considered in the context of historical analysis. Particular attention is paid to the role of libraries in solving the problem of information inequality, as centers of social communication, which have a powerful potential for consolidating society, focusing it on the integration of Ukraine into the European community to improve the quality of life, equal access to information, knowledge and cultural heritage. The introduction of electronic information technologies into modern library activity and the active inclusion of libraries in the network of modern social information communications allow libraries to become an effective public tool for providing the necessary information resources for all categories of domestic users.

Keywords: information inequality, types of information inequality, overcoming the information inequality, information and communication technologies, library.

* * *

УДК 930.85

Костюк Д. С.,

аспірант історичного факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), kostuk.dima93@gmail.com

НАЦІОНАЛІЗМ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ І ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Досліджується історія виникнення та введення в науковий обіг поняття «націоналізм». Аналізуються основні теоретико–методологічні аспекти дослідження націоналізму. Виділені проблеми, пов'язані з означенням і сприйняттям націоналізму в суспільстві. Виокремлено та розглянуто типи націоналізму. Визначено роль націоналізму в світовій історії й історії України. З'ясовано історичні умови постання та розвитку проблеми протиставлення націоналізму та громадянського суспільства.

Ключові слова: нація, націоналізм, ліберальний націоналізм, інтегральний націоналізм, Французька революція, громадянське суспільство, національна ідея.

Сьогодні, в часи глобалізації, світова спільнота зіткнулася з дилемою: як поєднати централізовану національну ідентичність з децентралізованими громадянськими правами. Категорії «націоналізм» та «громадянське суспільство», які розглядалися як взаємовиключні, тепер бачаться теоретиками державотворчого процесу важливими складовими націотворення.

Суперечки навколо поняття «націоналізм» тривають вже більше 200 р. Під закликом націоналізму з'являлися та сходили з історичної арени дрібні держави та великі імперії. В XIX ст. націоналістичні ідеї підштовхнули європейські народи до колоніальної експансії. Під час та після двох світових воєн в демократичному світі націоналізм став синонімом насильства, ксенофобії, нетерпимості та нелюдності. Під його гаслами вели війни та чинили страхітливі злочини. У другій половині XX ст. націоналізм тісно пов'язувався з рухами за самовизначення та проти імперіалізму в третьому світі. Згодом національна ідея стала нормою. В XXI ст. національною ідеєю багатьох європейських держав стало постання сильного громадянського суспільства.

Виникає необхідність наукового переосмислення ідей націоналізму. Відділення його ліберальної течії від інтегральної. Адже в пострадянській Україні уявлення про націоналізм та здобуття ним масової підтримки часто складається на основі враження від діяльності тих груп і партій, які в той чи інший час називали себе «націоналістичними». При цьому існують безліч стереотипів, які сприяють однобокому розумінню націоналізму як ультра–радикальної ідеології.

Уперше слово «націоналізм» згадується в XV ст. у Празі під час релігійно–схоластичного диспуту між професорами чеської «нації» та тими, хто до її складу не входив. Тоді «націоналізм» означало, як і слово «нація», певну університетську спільноту, створену для захисту власних групових інтересів і жвилося також стосовно студентських об'єднань. Серед професорів Лейпцігського університету в 1409 р. існувало чотири «нації». Кожна з них раз на півроку висувала свою кандидатуру на посаду ректора. Георгій Касьянов припускає, що той «націоналізм» був не більше, ніж німецьким варіантом терміну «нація» [1, с. 9].

Ентоні Сміт в праці «Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія» відзначав, що першими в розумінні певного соціально–політичного поняття слово «націоналізм» вжили французький церковник–контрреволюціонер